

SZÁZ ÉVVEL EZELEŐTT SZÜLETETT TASNÁDI KUBACSKA ANDRÁS – a szakíró

Kalandozzunk el az ősvilágban, vezessünk expedíciót az időben, tárjuk fel a láthatatlan bányák kincseit, ismerjük meg a mondák állatvilágát, látogassunk el az óriások birodalmába, a repülő sárkányok és a gyíkmadarak földjére, s máris megismerjük az élet fejlődését. A titkok tudója és a misztikus utazások mágusa éppen száz évvel ezelőtt született, s több mint fél évszázadon keresztül zúdíttotta az érdeklődő nagyérdeműre könyveit, színes cikkeit, tudományos tanulmányait, amelyekből az is kapott, aki Szent László pénzét az ékszerboltban kereste...

Tasnádi Kubacska András ismeretterjesztő olvasmányai kábítószerként fertőzték meg a serdülő ifjúságot. Akit csak egy kicsit is érdekelt a természet, nem úszta meg az általa felkínált kalandos szellemi utazást. A zseblámpa fényénél titokban olvasó kisdíákól előbb-utóbb a múltunkat kutató geológus, régész vagy éppen biológus lett, s talán már nem is emlékszik arra, hogy éppen melyik könyve határozta meg életét.

Könyvek kicsiknek és nagyoknak
Írásait újra végiglapozva észre sem veszem,

hogy ismét elmerültem a tárgyszerűen megfogalmazott sorok és a szófordulatokban gazdag, klasszikusoktól vett idézetekkel megtűzdelt, egymást ritmusosan váltó, papírra vetett gondolatok között. Szakértő szemmel próbálom elemezni, mit is nyújtottak számomra könyvei. Milyen lehetett ez az ellentmondásos alkotó lény, akit ugyan még személyesen megismerhettem, de alakját csak műveiből és a környezetéből származó legendákból tudom felidézni.

Napjainkban már régiesnek hat, ha valakire azt mondják, hogy szakíró. Korunk interneten felnőtt gyermekei azt hiszik, hogy ami a világhálón nem található meg, az nincs is, s ami mégis megjelenik a képernyőn, az valami névtelen eredetű szentírás. A vibráló betűk olvasója nehezen tudja eldönteni, vagy nem is akarja tudni, hogy kitől, milyen forrásból származnak a hírek. A szakíró egykor szakmájának alkotó kutatója volt, aki rendelkezett azokkal a képességekkel, hogy saját és mások tudományos eredményeit élvezetes, irodalmi stílusban, s legfőképpen hitelesen jelenítse meg. Az ősvilági kalandozásokba csábító Tasnádi Kubacska minden szóvirágos mondata mögött ott áll a kutatói hitelesség, s nem véletlen, hogy a 12–14 éves gyermekeknek szánt meséi egyúttal forrásértékű tudományos közlemények is. Fiatalkori bécsi levéltári és múzeumi tanulmányaival

alapozta meg szaktudását, s közvetítésével tudtuk meg, hogy a felvidéki üregekből egykor sárkányoktól származónak vélt barlangimedve-csontok kerültek elő, s hogy egyes városok előljáróságának kapujába megláncolt mamutcsontokat függesztettek ki.

Nyomok a kőben

Szenvedélyesen kutatta az őssallatok életnyomait. A csontokon megmaradt elváltozásokról, súlyos őskori betegségekről nemzetközileg elismert, alapvető könyvet írt. Nem tudott és nem is akart ellenállni a különlegességeknek, az igazi kuriózumoknak. Könyveiben egymás után sorakoznak az érdekfeszítő tartalmat sejtető címek: „Párási harc az ősvilágban”, „Kétszájú csiga, kövült gyöngy, kasztrált kagyló”, „A barlangi medve húgyköve”...

Többször visszatért kedves nógrádi lelőhelyéhez, a 20 millió évvel ezelőtt élt növények és állatok gazdag ipolytarnóci kincses-tárához. Az őssallati lábnyomok első tudományos feldolgozását neki köszönhetjük, de „Expedíció az időben” c. ismeretterjesztő könyve a száraz szacikknél lényegesen többet árul el az utókornak. Elfeledett adatok, személyes élmények, visszaemlékezések, kitűnő fényképek és rajzok adnak útmutatót a nyomdokain haladóknak. Azóta Ipolytarnóc a hazai föld-

tani természeti értékek legsokoldalúbban bemutatott, kiépített, Európa Diplomával díjazott, a Világörökség címre joggal pályázó ősvilági lelőhelye. Megkövesült főtörzsek, 11 állatfaj több mint háromezer megkövesült lábnyoma, trópusi erdők levélmaradványai és az egykori tengerparti homokban összetorlódott cápafogak tömegei emlékeztetik a látogatókat az elmúlt világra. Az egykori tájon „a forrás vize a laposabb helyeken sekély, tisztavízű tócsákat alkotott, ahová ősszarvúféle óriásemleők jártak inni, összevissza taposva sarat..., ahol szikkatabb a homok, ott kevésbé látszik a nyom, ahol képlékeny még a sár vagy éppen víz fedti a homokot, ott remekül látszik a durva, szarusodott, szőmörcsös bőrrrel fedett talp bemélyedése”.

Sokáig csak Tasnádi Kubacska 1970-ben megjelent, *Óriások birodalma* c. gyerekkönyvéből tudhatták a szakemberek is, hogy a mecseki kőszénbányák 180 millió évvel ezelőtt keletkezett mocsarának fővenyében dinoszaurusz-lábnyomok vannak. A kezdetekről szóló valós mese szerint a hatalmas bányában „a napsütés megcsillogtatta a nyomokat. Mire másodszor is odanéztem, eltűntek. Felhőármények vetődött rájuk. Alig egy pillanat játéka volt az egész. Azután megint sírólófényt kaptak, és az újból életre varázsolta őket”. Néhány évvel később, amikor Komlóról egy újabb és teljesen ép lábnyom került elő, csak a vajtűfűlű bennfentesek emlékeztek arra az asztallap nagyságú fekete kődarabra, amit Kubacska annak idején a szénbányából Budapestre hozott. A szállításoktól időközben szétesett kőtömbből további, addig láthatatlan őshüllő-lábnyomok bukkantak elő. Az elfeledett, majd újra felfedezett és *Komlosaurus*-nak elnevezett mecseki dinoszaurusz lábnyomairól hamarosan kiderült, hogy azok nem számítanak ritkaságnak. A bányaműveléssel naponta az életnyomok tucatjait semmisítik meg, s csak a szorgos amatőr gyűjtőknek s az időnként megjelenő szakértőknek köszönhető, hogy a Komlosaurust már a nemzetközi szakirodalomban ugyanúgy jegyzik, mint az ásványbörzéken.

Világhírű „magyar majom”

A világhírű, 10 millió évvel ezelőtt élt rudabányai emberszabású ősmajom, a *Rudapithecus* sem kerülhette el Tasnádi Kubacska András. Meggyőző stílusa és szakmai határozottsága előtt megnyíltak a bányászok és geológusok féltett kincseit őrző fiókok. A rudabányai főgeológus, Hernyák Gábor is átadta neki egy majomszerűnek vélt állat állkapocstörredékét. A cukroszacskóba csomagolt lelet több más

csonttal együtt Kretzoi Miklós őslénykutató asztalán kötött ki. Több évtized távlatából, amikor már több tucat *Rudapithecus*-maradványt, köztük három koponyatörredéket is ismerünk, tudománytörténeti dokumentum a *Láthatatlan bánya* c. könyvében leírt fogadtatás:

„(Kretzoi) hirtelen megjelenik az asztalomnál, arca sápadt, keze remeg. Az izgalom nyilvánvaló jelei. De semmit sem értek belőlük.

Az állkapocs négy foggal ott a kezében.

– Tudod, mi ez? – kérdi.

– Nem – mondom, mert Hernyák közlése teljesen kiment a fejből.

– Majomállkapocs – szól, és látszik rajta, hogy a szenzáció közlése megnyugtatja.”

Tasnádi az eseményt követő napokban már fényképes cikket közölt az *Élet és Tudomány* c. hetilapban, ahol a „Tudod, mi ez?” kérdésre válaszolva leírta Kretzoi első gondolatát: „Európai, sőt, világszenzáció! Olyan ősmajomfajnak az állkaposa, amely szorosan véve beleillik az ember törzsféldésének vonalába. A tudomány így mondja: prehomínida majomféle állat, magyarul: elődje az emberi nemzetségnek.” Kretzoi pedig a Magyar Nemzet c. napilapnak adott rövid nyilatkozatában bejelentette a *Rudapithecus hungaricus* felfedezését. Bármilyen furesza is a tudományos világban, ezekről a magyar nyelvű ismeretterjesztő írásokról a leg-rangosabb nemzetközi tudományos folyóiratokban is megemlékeznek.

Becsukom könyveit – elég a példálózásból. Lehetne még folytatni. Pedig még ki sem nyitottam nagy tudósaink életéről írt színes munkáit. Báró Nopcsa Ferenc, a regényes életű dinoszaurusz-kutató vagy Lambrecht Kálmán, a kihalt madarakról szóló monográfia írója egyaránt tollat ragadtatott Tasnádi Kubacska Andrásal. Ma is tanulsággal szolgálhat két kiadást is megírt munkája, a „Gyűjtés hegyen-völgyön”, amelyben a hivatásos muzeológus gyakorlatával ismertette meg az 50-60 évvel ezelőtt élt fiatalokat a természet megfigyelésével, a gyűjtés és a preparálás technikájával.

Tasnádi Kubacska András egykori nagyszerű, mutató diorámákkal és életnagyságú makettekkel, nagyméretű, látványos ősmaradványokkal és ásványokkal berendezett természettudományi kiállításait már belepte a feledés pora. Nem tudjuk, hogy a tudomány történetéből eredő szemléletével, szépírói vénájával, tudósi pontosságával és nagyvonalú szervezőképességével hogyan birkózna meg korunk virtuális világának kihívásaival. Valószínűleg most is olyat alkotna, amit ötven év múlva sem felednének el.

dr. Kordos László

Négy Dunatáj fotókiállítás

A Kilátó Galériában 2002. október 3. és 23. között látható a Göncöl Alapítvány által kiírt pályázatra beérkezett fotókból összeállított kiállítás, amely képeket, hangulatokat mutat be a Duna négy magyarországi szakaszának kulturális és természeti értékeiről.

A kiállítás fő támogatója a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a Dunapack Rt.

A kiállítás minden nap 11–18 óráig tekinthető meg a Kilátó Galériában (1138 Budapest, Margitszigeti Víztorony).

Információ: (06-1) 340-4520

